

Zrozumieć transformację. Pięć perspektyw **Scenariusz zajęć i materiały edukacyjne**

Ponad 30 lat temu, w 1989 roku odbyły się w Polsce pierwsze częściowo demokratyczne wybory. W ich wyniku rozpoczął się okres szybkich i radykalnych zmian, które dotknęły wszystkich dziedzin życia. To z nich wyłoniła się taka Polska, w jakiej dziś żyjemy. Poprosiliśmy pięcioro młodych publicystów i publicystek, reprezentujących różne środowiska i media, aby opowiedzieli, co ich zdaniem w tym czasie się udało, a co nie wyszło. I dlaczego warto, żeby młodzi ludzie interesowali się transformacją ustrojową i tym, co z niej wynikło?

Po zajęciach uczniowie i uczennice potrafią:

- wyjaśnić, jakie główne przemiany przyniosła transformacja ustrojowa w Polsce
- określić perspektywy, z jakich reprezentanci pięciu wirtualnych mediów oceniają transformację i jej skutki
- porównać przekazy i argumenty zawarte w wypowiedziach rozmówców
- wyjaśnić na przykładach, jaki jest związek między przebiegiem transformacji a obecnymi problemami Życia publicznego w Polsce.

1. A co ty wiesz o transformacji?

Zaproponuj na wstępie zebranie tych wiadomości, które uczniowie i uczennice posiadają już na temat transformacji ustrojowej w Polsce i innych krajach i zapisanie ich hasłowo na prostej siatce/mapie myślowej, którą wspólnie stworzycie. Jeśli to pierwsza lekcja o transformacji, aktywność ta może przybrać formę “kontrolowanej burzy mózgów”: uczniowie kolejno podają swoje skojarzenia i informacje, a rolą nauczyciela jest ich “filtrowanie”, czyli np. zapisywanie faktów i opinii/obrazów innymi kolorami, wskazywanie fałszywych informacji oraz uzupełnianie obrazu transformacji o dodatkowe fakty. Jeśli to kolejna lekcja, poproś, by uczniowie przypomnieli sobie nawzajem kluczowe informacje, zapisując je hasłowo na tablicy - klasowej lub wirtualnej - w odpowiednim miejscu. Możesz potem przenieść kilka post-itów w inne miejsca i dołożyć kilka własnych.

2. Czego się spodziewasz po filmie?

Zapowiedz, że teraz obejrzyjecie razem krótki film, wyprodukowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej w ramach międzynarodowego projektu Transition Dialogue, którego partnerami są także organizacje społeczne z sześciu post-komunistycznych krajów: Bułgarii, Chorwacji, Litwy, Niemiec, Rosji i Ukrainy. Film nie omawia wszystkich aspektów transformacji, a jedynie te wybrane przez młodych dziennikarzy i dziennikarki związane z pięcioma wirtualnymi mediami, związanymi z różnymi ideowymi środowiskami.

Redakcje te w 2018 r. stworzyły wspólną przestrzeń trudnej często rozmowy o współczesnej Polsce, a w zapowiedzi projektu czytamy: "Eksperymentem na tym polu jest „Spięcie” – projekt współpracy międzyredakcyjnej pięciu środowisk, które dzieli bardzo wiele, ale łączy gotowość do podjęcia niecodziennej rozmowy. Jagielloński24, Kontakt, Krytyka Polityczna, Kultura Liberalna i Nowa Konfederacja będą co kilka tygodni wybierać nowy temat do dyskusji a pięć powstałych w jej ramach tekstów będzie publikowane naraz na wszystkich pięciu portalach. Autorzy nie będą mogli pisać wyłącznie dla swoich stałych, dawno już przekonanych, czytelniczek. Czytelnicy po raz kolejny odwiedzając ten sam portal skonfrontują się z nowymi autorkami, nowymi punktami widzenia." Dziennikarze publikują różne spojrzenia na wybrane problemy - do tej pory zajmowali się m.in. polską edukacją i transformacją energetyczną. Zachęć do wyszukania w sieci artykułów ze "Spięcia" na różne tematy - co ciekawe pierwszym wyzwaniem, które podjęli publicyści była polska edukacja (tu link do kolejnych cykli redakcyjnych <https://kulturaliberalna.pl/2018/05/03/spiecie-projekt-redakcje-debata/>)

Poproś uczniów, by sprawdzili w sieci, jaki jest profil każdej z pięciu redakcji lub sam/a wyświetli linki do tych mediów i pomóż określić ich profile programowe:

<https://kulturaliberalna.pl/>

<https://krytykapolityczna.pl/>

<https://klubjagiellonski.pl/>

<https://nowakonfederacja.pl/>

<https://magazynkontakt.pl/>

Zaproponuj, by uczniowie i uczennice, zanim obejrzą materiał filmowy, spróbowali przewidzieć, na czym skupiać się będą dziennikarze z tych redakcji i jaki będzie ich główny przekaz. Zaproponuj, by zanotowali swoje przypuszczenia, a w trakcie projekcji - skonfrontowali je z nagrany wypowiedziami! Warto potem pod koniec lekcji zapytać kilka osób, które z tych wyobrażeń były mylne, a które - trafne.

3. Obejrzyj, zrozum, oceń

Udostępnij uczniom i uczennicom kartę pracy, która ułatwi analizę filmu oraz dalszą wspólną pracę. Kartę można wypełniać indywidualnie lub w parach - najlepiej zrobić to zaraz po obejrzeniu spotu, do którego uczniowie powinni dostać link, tak, by móc zatrzymać projekcję we właściwym momencie. Jeśli nie chcesz poświęcać na to działanie uczniów kolejnych 8-10 minut, możesz także podzielić klasę na zespoły pięcioosobowe i poprosić, by każda osoba spróbowała w trakcie filmu zanotować informację dotyczącą odpowiedzi jednego dziennikarza/dziennikarki (Kultura Liberalna, Krytyka Polityczna, Klub Jagielloński, Nowa Konfederacja oraz Magazyn Kontakt).

Karta pracy z filmem "Zrozumieć transformację. Pięć perspektyw"

osoba i medium	główny przekaz	moja ocena argumentacji	pytanie dodatkowe
----------------	----------------	-------------------------	-------------------

Po projekcji zwróć uwagę, że film składa się z dwóch głównych części - w pierwszej zatytułowanej "Bez zrozumienia transformacji, nie zrozumiemy świata" wszyscy rozmówcy kolejno odpowiadają na pytanie, dlaczego młodzi ludzie powinni interesować się transformacją i coś o niej wiedzieć. Ich argumenty można w skrócie opisać tak:

- Zawsze istnieje ryzyko, że ktoś będzie chciał prawa i wolności ograniczyć
- Bez znajomości korzeni transformacji nie zrozumiemy tego świata
- Warto spojrzeć na okres, kiedy nowy układ relacji państwo-kościół się kształtował
- Zidentyfikować błędy, niedociągnięcia, żeby je przewyciężyć
- Buntować się i walczyć o sprawy, które są dla nas ważne

Skupcie się najpierw na tej wstępnej części - sprawdź, które z wypowiedzi najbardziej przemawiają do uczniów, i dlaczego tak jest. Jakie argumenty i jaki "ton" oni sami wybraliby do podobnego nagrania?

Druga część filmu to pięć swobodnych wypowiedzi - każdy z rozmówców wybrał jeden temat, który jest dla niego i jego redakcji szczególnie ważny. Sprawdźcie, jak zatytułowane są kolejne fragmenty. Dla ułatwienia tytuły i wybrane cytaty podajemy poniżej:

1. Prawa i wolności obywatelskie

„Nikt nie może ograniczyć praw i wolności dlatego, że władza ma takie widzimisię”
 „Niestety od 2015 roku trwa kryzys konstytucyjny”

2. Społeczeństwo i gospodarka

„Dzięki otwartym granicom możemy spełniać marzenia” i
 „Wielkim problemem jest zła sytuacja transportu publicznego i ochrony zdrowia”

3. Państwo a Kościół

„Dziś Kościół i inne wyznania mogą swobodnie głosić swoje przekonania.”
 „Kościół zbyt skupił się na własnych korzyściach”

4. Tożsamość narodowa

„Po 1989 roku zyskaliśmy wreszcie możliwość kształtowania naszej tożsamości w ramach niepodległego państwa.”
 „Wciąż jako wzór do naśladowania stawia się powstańców, choć dziś nie musimy już walczyć o niepodległość.”

5. Prawa kobiet i mniejszości seksualnych

„W latach 90. powstały pierwsze organizacje feministyczne i działające na rzecz osób nieheteroseksualnych, dzięki nim te tematy pojawiły się w przestrzeni publicznej.”

„Głos kobiet w polityce nie był słyszalny – nową Polskę budowali mężczyźni.”

Poproś uczniów (lub zespoły), by przedstawiły kluczowe ich zdaniem przekazy zawarte w wypowiedziach publicystów i publicystek. Każdy fragment krótko skomentujcie, posługując się m.in. następującymi pytaniami:

- jaki jest główny przekaz?
- na ile jest przekonujący?
- o co warto by go uzupełnić w dłuższej wypowiedzi?
- jakie pytanie można by jego zadać autorowi/autorce?
- który z tych tematów wydaje wam się najciekawszy?
- jakiego interesującego was tematu zabrakło?

Zapytaj uczniów, co ich najbardziej zdziwiło i/lub zainteresowało w tym filmie i poproś o uzasadnienie. To zadanie można wykonać na forum klasy, w parach lub zespołach. Zwróć uwagę, że właściwie każdy z publicystów odwołuje się do tematu, który także dziś stanowi wyzwanie dla polskiego społeczeństwa, państwa, naszych lokalnych społeczności, a także każdego z nas. Poproś o wskazanie takich związków między przebiegiem transformacji a obecnymi konfliktami i wyzwaniami.

4. Co wy powiedzielibyście o transformacji swoim rówieśnikom?

Zaproponuj teraz, by uczniowie wyobrazili sobie, że to oni mają wystąpić w podobnym krótkim filmie i zastanowili się, na jaki temat związany z polską transformacją i latami 1989-2004 chcieliby coś powiedzieć. Może to być jeden z wątków poruszanych w omawianym na lekcji materiale (np. swobody obywatelskie lub sytuacja kobiet) lub inny, nowy temat (np. “szkoła przed, w trakcie transformacji i teraz” albo “kultura młodzieżowa czasu transformacji”) i co chcieliby zawrzeć w 3-minutowej wypowiedzi. Może to stać się także tematem projektu zespołowego dla chętnych - wypowiedzi warto nagrać nawet na komórkach, a potem je zmontować w jedną całość. Zwróć uwagę, że wypowiedzi - podobnie jak w filmie “Zrozumieć transformację” nie muszą być ze sobą uzgodnione - każdy ma prawo do swojego zdania i swojej argumentacji. Zmontowany materiał warto opatrzyć planszą tytułową i końcową, a także wzbogacić zdjęciami (uwaga! trzeba to zrobić z poszanowaniem praw autorskich, tzn. wybierać zdjęcia na otwartych licencjach, korzystać z zasobów domowych oraz robić własne).

5. Transformacja w oczach młodych. Nasza perspektywa

Na zakończenie zajęć poproś, by każdy napisał na kartce jedno zdanie lub równoważnik zdania, które najlepiej podsumowuje to, czego się nauczył i dowiedział - lub pytanie z którym z lekcji wychodzi. Wychodząc z klasy wszyscy przyklejają kartkę do dużego arkusza papieru lub wręczają nauczycielowi (to cenna informacja zwrotna).

Opracowanie: Alicja Pacewicz, ekspertka programu *Transition Dialogue. Dealing with change in democratic ways*